

Signaleren baby's en jonge kinderen: vormen van vecht – vlucht – bevries gedrag bij baby's, peuters & kleuters¹

	Vechten	Vluchten	Bevriezen	Fawn, Flop, Friend, Faint, Flock, Fidget ²	Let op:
Baby	Afzetten van de verzorger Fysieke onrust Gebalde vuistjes Gespannen spieren Hard 'protest' huilen Maaierende vuistjes Rood aanlopen (door aanspanning in het lijf) Onrust en afzetten van de verzorger bij ophalen bij kinderopvang Onverzadigbare baby's Overstrekken Met eten gooien Tegen zichzelf of ander slaan Trappen met beentjes Verhoogde alertheid Verhoogde hartslag	Afgewende beweging van verzorger/situatie Angst/onrust/huilen bij ophalen van de kinderopvang Extreme angst Fysiek klein maken Niet meer aangeraakt willen worden Schrikreacties Slaapproblemen Stop-gebaar als afweer Terugtrekken uit sociaal contact bijv. met wegstijven met ogen en/of hoofd wegdraaien Verhoogde alertheid Verhoogde hartslag Verstopten / handen voor ogen/gezicht onder deken of knuffel Stop-gebaar als afweer Zweeten	Bleek worden Geen reactie op troost Lege blik Moeilijk contact aangaan Niet reageren op contact Niet eten/niet groeien/niet melden voor voeding Niet reageren op pijn Slaapproblemen Slap worden Stil liggen Vertraagde hartslag Vertraagde /stilstaande motoriek Verstarring Zacht onhoorbaar huilen	De signalen die baby's afgeven m.b.t. deze vormen van omgaan met stressoren zijn tot nu nog niet goed beschreven in literatuur en worden om die reden hier niet opgenomen	<i>De hele jonge baby (<6 mnd) kan nog niet weg van de plek.</i> <i>De baby vanaf een half jaar oud kan motorisch al iets meer (bijvoorbeeld wegrollen, wegkruipen), maar kan niet ver weg van de spanningsbron (m.a.w. de baby is gebonden aan de situatie met de stressor)</i>

	Vechten	Vluchten	Bevriezen	Fawn, Flop, Friend, Faint, Flock, Fidget²	Let op:
Peuter	<p>Afname concentratie</p> <p>Boosheid bij ophalen door ouders bij de kinderopvang</p> <p>Eetproblemen in interactie met de verzorger</p> <p>Spieren gespannen</p> <p>Verhoogde alertheid</p> <p>Verhoogde prikkelbaarheid</p>	<p>Afgewende beweging van verzorger/situatie</p> <p>Angst</p> <p>Angst bij hereniging ouder</p> <p>Clownesk gedrag</p> <p>Fantaseren</p> <p>Hyperalert</p> <p>Klein maken</p> <p>Negeren van de stressor</p> <p>Niet willen eten</p> <p>Niet mee willen van de kinderopvang naar huis</p> <p>Verstoppen/onderduiken/in eigen hoekje zitten/handen voor ogen</p> <p>Verhoogde hartslag</p> <p>Vermijding sociaal spel</p> <p>Wegduiken</p> <p>Weglopen</p> <p>Zweten</p>	<p>Bleek worden</p> <p>Letterlijk stil staan /verstilling bij stress</p> <p>Lege blik</p> <p>Moeilijk contact mee te maken</p> <p>Niet willen eten</p> <p>Niet reageren</p> <p>Passief</p> <p>Slap worden</p> <p>Stijf van angst</p> <p>Stil en stijf van angst bij hereniging ouder</p> <p>Verminderde/geen exploratie</p>	<p>Heel hard werken om lief gevonden te worden.</p> <p>Bijvoorbeeld heel hard je best doen om alles goed te doen.</p> <p>Volledig overgeven aan de situatie</p>	<p><i>Beter zichtbaar dan bij baby, want motorisch is meer mogelijk en daarmee kan de peuter andere plekken op zoeken om zich veilig te voelen</i></p> <p><i>Te snel zelfstandig raken (schijnveiligheid)</i></p> <p><i>Parentificatie (rolomkering) kan ontstaan</i></p>
Kleuter	<p>Afname concentratie</p> <p>Agressie-regulatieproblemen zoals zichtbaar in gedrag: slaan, schoppen, knijpen, bijten, gillen, kriesen, schreeuwen</p> <p>Eetproblemen in interactie met de verzorger</p> <p>Houding: "Kom maar hier, ik kan je aan"</p> <p>Verhoogde alertheid</p> <p>Vechten/Agressie/ Uitdagen</p> <p>Weerstand bij naar huis gaan na schooltijd.</p>	<p>Afgewende beweging van verzorger/situatie</p> <p>Angst</p> <p>Angst bij hereniging ouder na schooltijd</p> <p>Houding "Ga weg"</p> <p>Hyperalert</p> <p>Klein maken</p> <p>Rusteloos</p> <p>Wegduiken</p> <p>Weglopen</p> <p>Verhoogde alertheid</p>	<p>Afsluiten</p> <p>Afwezig</p> <p>Apatisch</p> <p>Dromen</p> <p>Geen gezichtsuitdrukking</p> <p>Houding: "huh wat?"</p> <p>Passief</p> <p>Plassen in broek</p>	<p>Clownesk gedrag</p> <p>Controlerend gedrag</p> <p>Heel hard werken om lief gevonden te worden.</p> <p>Bijvoorbeeld heel hard je best doen om alles goed te doen.</p> <p>Volledig over geven aan de situatie</p> <p>Heel druk doen, friemelen</p>	<p><i>Te snel zelfstandig raken (schijnveiligheid)</i></p> <p><i>Parentificatie (rolomkering) kan ontstaan</i></p>

In zijn algemeenheid let op¹:

- Gedrag is niet zo scherp in te delen in categorieën. De tabel is daarom slechts een leidraad en geeft aan waar je ongeveer op kan letten. Blijf altijd goed kijken naar de achterliggende reden van gedrag van een kind en betrek ouders en indien nodig een Infant Family Practitioner, Infant Family Associate, IMH consulent of IMH specialist.
- De polyvagaal theorie is als belangrijk referentiekader genomen, om bovenstaande tabelindeling te maken. De polyvagaal theorie beschrijft hoe lichamelijke reacties op (chronische) stress en onveiligheid te verklaren zijn vanuit reacties van de hersenzenuwen, waarbij er specifiek aandacht is voor de activiteit van de tiende hersenzenuw (en nog specifiek de dorsale ventrale activiteiten). Denk daarbij aan reacties op stress zoals verhoogde of lage hartslag, hoge en lage bloeddruk, zweet en spierspanning. Niet altijd zijn die dorsale ventrale activiteiten in gedrag met het oog waarneembaar. Neem bijvoorbeeld slaap. Slaap is een normale toestand in een veilige situatie. Maar slaap kan ook een coping zijn bij onveiligheid. Zoals bij 'vluchtgedrag' (waarbij er vaak wel een hoge bloeddruk en hartslag waar te nemen is) of vanuit een 'shutdown'. Die laatste vorm van slaap is wanneer een baby of jong kind acuut in de 'bevries' stand komt. Zo kunnen onder het ogenschijnlijk zelfde gedrag, andere stress mechanismen schuilen.
- In de literatuur worden steeds meer overlevingsreacties beschreven. Zoals je volledig overgeven aan de situatie, enorm gehoorzaam zijn en/of heel erg pleasen. Daarnaast wordt er ook gesproken over emotioneel overweldigd zijn of juist helemaal uitgeblust. Hieronder volgt een overzicht van overlevingsreacties die door verschillende auteurs beschreven worden:
 - Fight (vechten)
 - Flight (vluchten)
 - Freeze (bevrozen)
 - Fawn (gehoorzamen, overgeven aan de situatie, pleasen)
 - Flood (emotioneel dysregulatie)
 - Fatigue/Flop (lichaam is volledig uitgeput)
 - Flock (in elkaar kruipen of in groepen proberen op te gaan)
 - Fidget (friemelen)
- Kinderen met veel stress, hebben minder energie over voor de leeftijdsadequate ontwikkelingstaken. Een achterstand in de ontwikkeling kan dus zichtbaar zijn en kan een signaal zijn dat het kind (chronische) stress ervaart.
- Regressie in ontwikkeling is terugval in aangeleerde vaardigheden/iets niet meer kunnen wat het kind eerst wel kon. Regressie in ontwikkeling kan dan ook een signaal zijn dat er sprake is van een (chronische) stress.
- Herbeleving in nachtmerries, posttraumatisch spel, herhalend angstig spel, claimend en veiligheidszoekend gedrag aan veilige ander, preoccupatie met traumatische gebeurtenissen kunnen ook aanwijzingen zijn voor stress bij het jonge kind

- Bedenk steeds, hoe jonger het kind hoe meer uren het per dag afhankelijk is van zijn verzorgers. De kleuter gaat al 5 dagen naar school en ontmoet daar andere steunfiguren. Hoe jonger het kind, hoe moeilijker het is om je te onttrekken aan stress en onveiligheid. Des te belangrijker is het dus om oog te hebben voor subtiele signalen bij kleine kinderen
- Bruce Perry beschrijft daarbij: hoe jonger het kind, hoe groter de kans dat een kind dissocieert omdat het niet kan vechten of vluchten
- De peuter en de kleuter kunnen langzaam ook verbale signalen geven of vanuit spel thema's laten zien. Fantasie en werkelijkheid kunnen dan nog wel door elkaar lopen.
- Blijf altijd breed kijken, benut meerdere informatiebronnen (observatie, interviews met verschillende verzorgers, vragenlijsten, testdiagnostiek en medisch onderzoek). Zorg ook altijd dat je meerdere hypothesen hebt om gedrag te verklaren en indien nodig een Infant Family Practitioner, Infant Family Associate, IMH consulent of IMH specialist.

Bronnen:

- B. Perry & M. Salavitz (2006). The boy who raised as a dog. Basic Books
- De Waal, F. B. M. (2009). The age of empathy: Nature's lessons for a kinder society. Harmony Books.
- Eveline Euser (2018) Bureau Ouder Kind Xpertise (BOX) | Klinische ervaring en input van Nederlandse professionals die werken met baby's en jonge kinderen.
- Hewlett, B. S., & Lamb, M. E. (2005). Hunter-gatherer childhoods: Evolutionary, developmental, and cultural perspectives. Aldine Transaction.
- Hrdy, S. B. (1999). Mother nature: Maternal instincts and how they shape the human species. Ballantine Books.
- Hrdy, S. B. (2009). Mothers and others: The evolutionary origins of mutual understanding. Belknap Press.
- Kiekeboem! Hulp aan het jonge kind dat opgroeit in stress en geweld. Yael Meijer (2e druk 2021)
- Kline, M., & Levine, P. A. (2016). Trauma through a child's eyes: Awakening the ordinary miracle of healing. North Atlantic Books.
- Kline, M. (2020). Het weerbare kind: Trauma voorkomen en helen met body-based therapie. Uitgeverij Mens!
- Konner, M. (2005). The tangled wing: Biological constraints on the human spirit (2nd ed.). Henry Holt and Company.
- Levine, P. A. (2010). In an unspoken voice: How the body releases trauma and restores goodness. North Atlantic Books.
- NeuroClastic. (n.d.). The 6 F's of trauma responses. NeuroClastic. Retrieved October 14, 2024, from <https://neuroclastic.com/the-6fs-of-trauma-responses/>
- Ogden, P., & Fisher, J. (2015). Sensorimotor psychotherapy: Interventions for trauma and attachment. W.W. Norton & Company.
- Porges, S. W. (2011). The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation. W.W. Norton & Company.
- Rosenberg, S. (2021). Nervus Vagus als bron van herstel. Uitgeverij Mens!
- Sapolsky, R. M. (2002). A primate's memoir: A neuroscientist's unconventional life among the baboons. Scribner.
- Sapolsky, R. M. (2004). Why zebras don't get ulcers: The acclaimed guide to stress, stress-related diseases, and coping (3rd ed.). Henry Holt and Company.
- Schore, A. N. (2003). Affect regulation and the repair of the self. W.W. Norton & Company.
- Siegel, D. J. (2012). The developing mind: How relationships and the brain interact to shape who we are (2nd ed.). Guilford Press.